

Pármai charta

Végző változat, 2003. november 19.

A digitális kulturális örökség megteremtésével és megőrzésével foglalkozó európai uniós Minerva projekt egyik stratégiai fontosságú dokumentuma – a Lundi alapelvek mellett (lásd TMT, 50. köt. 11. sz. 2003. p. 465–468.) – a Pármai charta. A Nemzeti Képviselők Csoportjának (NRG) 2003. novemberi, páрмаi ülésén fogadták el. Azóta a digitalizálással foglalkozók a legkülönbözőbb fórumokon erre a dokumentumra hivatkoznak, mivel a chartában megfogalmazott követelményrendszert és célokat a sikeres, gazdaságos és fenntartható digitalizálási kezdeményezések előfeltételeiként tartják számon. – A szerk.

Előszó

Ez a dokumentum a *Lundi alapelvekből* indul ki, és azokra épül.

Az Európai Unió országos kulturális főhatóságai által kinevezett *országos képviselők csoportja* (a továbbiakban: OKCS) 2003. november 19-én Pármában gyűlt össze, és a következő feltételekben és cikkelyekben állapodott meg, amelyek összessége a *Pármai chartát* alkotja. A charta tartalma a tervek szerint folyamatosan fejlődik majd, és más kezdeményezéseket is magába foglal, például a Brüsszeli minőségi keretrendszert. A későbbiekben további javítások elképzelhetők benne, mindaddig, amíg sikerül a megjelenített igényeket teljességgel kielégíteni. A charta megvalósítására a Lundi akcióterv keretében és az OKCS rendszeres összejövetelei során kerül majd sor, a Minerva európai hálózatának operatív támogatásával.

Az európai kulturális és tudományos örökség rendkívül gazdag, ezért védelmére és értékének megőrzésére a lehető legnagyobb figyelmet kell fordítani. A tagállamoknak a kulturális és tudományos örökséggel kapcsolatos kezdeményezésekre vonatkozó politikájában megmutatkozik az információs társadalom beköszöntének, az új információs és kommunikációs technológiák elterjedésének a hatása.

A digitalizálás rendkívül fontos lépés, amelyet az európai kulturális intézményeknek feltétlenül meg kell tenniük, amikor arra törekcsenek, hogy Európa közös kulturális örökségének védelméről és értékeinek megőrzéséről gondoskodjanak, fenntartsák a kulturális sokszínűséget, a polgárok számára

biztosítsák az ehhez az örökséghez való jobb hozzáférést, fellendítsék az oktatást és az idegenforgalmat, és részt vegyenek az új, a digitális tartalommal és a digitális szolgáltatással foglalkozó iparágak fejlesztésében. Ahhoz, hogy ezek a kezdeményezések valóban sikeresek, gazdaságosan kivitelezhetőek és hosszabb távon fenntarthatóak legyenek, számos igénynek meg kell felelniük:

- erőteljes az igény a koncepcionális és intézményi stratégiák létrehozására és összehangolására, azt is beleértve, hogy jobban meg kell ismerni más országok (és a köztük folyó együttműködés) aktuális gyakorlatát, ami a koncepciókat, a programokat és a projekteket illeti;
- irányelvekre és a bevált gyakorlatból vett példákra van szükség, hogy javítani lehessen a digitalizálási kezdeményezések költséghatékonyságát és minőségét;
- népszerűsíteni kell a közös működtetést támogató szabványok alkalmazását, hogy Európa-szerte javuljon a hozzáférés a digitalizált erőforrásokhoz;
- létre kell hozni egy központot a kulturális tartalom országos digitalizálási koncepcióinak európai szintű koordinálására;
- az újonnan csatlakozó országok számára hasznos lehetne, ha megoszthatnák tapasztalataikat a jelenlegi európai országokkal, hogy aztán együtt fejleszthessék tovább a már elért közös eredményeket, együtt használhassák ki az adódó új, nagyszabású lehetőségeket, és együtt határozhassák meg azokat a megoldandó problémákat, amelyek alapján meg lehet fogalmazni a kutatási teendőket.

Mindezeket a feltételeket figyelembe véve az OKCS az alábbi cikkelyekben ismertetett célok megvalósítása mellett kötelezi el magát:

1. cikkely – Az új technológiák intelligens felhasználása

Az OKCS támogatja az európai kulturális intézményeknek azt a tevékenységét, amely a kultúra és tudás széles körű elterjesztésére irányul az új technológiák, különösen az internet és a web megfelelő használata révén.

2. cikkely – Hozzáférhetőség

Az OKCS elismeri, hogy az elérés igénye minden polgár számára alapvető kérdés, tekintet nélkül korára vagy technikai jártassága szintjére. Az

OKCS különös figyelmet fordít azokra, akiknek speciális szükségleteik vannak. Ezért a hozzáférhetőségi követelmények különböző szempontjainak minden, a csoport által támogatott irányelvben és ajánlásban szerepelniük kell. Ezeket a követelményeket a hozzáférhetőség nemzetközi normáival, például a World Wide Web Consortium és mások által kiadott ajánlásokkal összhangban fogják kialakítani.

3. cikkely – Minőség

Az OKCS kiemelt figyelmet fordít a kulturális és tudományos webes alkalmazások minőségi normáinak érvényesítésére. Terjeszti és népszerűsíti a Minerva projekt révén elért eredményeket, támogatja a népszerűsítő rendezvényeket és oktatási kezdeményezéseket.

4. cikkely – A szellemi tulajdonjog és a személyes adatok védelme

Az OKCS elismeri annak fontosságát, hogy egyensúlyt kell teremteni a tudományos és kulturális örökséghez való hozzáférés joga és a szellemi tulajdonjogok tiszteletben tartásának, valamint a személyes adatok védelmének szükségessége között. E cél érdekében ösztönözní fogja mindazoknak a műszaki és jogi eszközöknek az alkalmazását, amelyek a hozzáférhetőség javítására és a jogi és normatív akadályok áthidalására rendelkezésre állnak. Előmozdítja a párbeszédet a kulturális és tudományos szektor, a szellemi tulajdonjoggal foglalkozó szakértők, a digitális jogkezelési megoldásokat alkalmazó cégek és a tartalomipar között.

5. cikkely – Közös működtetés (interoperabilitás) és szabványok

Az OKCS elkötelezett amellett, hogy minden polgár számára biztosítani kell a lehetőséget, hogy könnyen meg tudja találni az igényeinek megfelelő tartalmat. Ennek érdekében ösztönözní fogja a műszaki irányelvek és a nyílt szabványok alkalmazását, hogy ezek révén olyan e-szolgáltatások jöhessenek létre, amelyek integrált és átfogó áttekintést adnak Európa tudományos és kulturális örökségéről.

6. cikkely – Nyilvántartások és többnyelvűség

Az OKCS felismerte, hogy az európai polgárok számára szóló szolgáltatások létrehozásához elengedhetetlen a meglévő archívumok és a rendelkezésre álló források ismerete, valamint a szektor új fejleményeinek gondos figyelemmel kísérése. E szolgáltatásoknak az a célja, hogy a kulturális és tudományos érdeklődésre számot tartó digitális

forrásokat hozzáférhetővé tegyék. Amellett, hogy ismerni kell az archívumokat és digitális erőforrásokat, nagyon fontos, hogy az erre illetékesek meghatározzák az erőforrások felderítéséhez és eléréséhez szükséges, európai szinten koordinált, fenntartható technikai infrastruktúrát, amelyet több nyelvű környezetben lehet majd használni. Az OKCS kész arra, hogy e prioritások megvalósításában tevőlegesen részt vegyen.

7. cikkely – Benchmarking

Az OKCS nagyra értékeli a benchmarking-kezdeményezéseket, különös tekintettel arra, hogy a következő célok elérésére irányulnak:

- jobban meg kell ismerni mások gyakorlatát;
- az egyes fejlődési fázisokat és az akadályozó tényezők megjelenését figyelemmel kell kísérni a más országokban történtek elemzésével;
- segíteni kell a kulturális intézmények bekapcsolódását, arra kell biztatni őket, hogy mutakozzanak be, és mutassák be koncepcióikat, programjaikat és projektjeiket.

Mindezek érdekében az OKCS támogatást nyújt ahhoz, hogy az egyes részt vevő országokban adatgyűjtési kampányokra kerüljön sor, és ösztönzi azt, hogy az eredményekről rendszeres jelentéseket adjanak közre, továbbá az összegyűjtött adatokat elemezzék. A Minerva program a benchmarking-kérdőívek megválaszolásához szükséges eszközöket online elérhetően rendelkezésre bocsátja, a megválaszolt kérdőívekből nyert valós idejű statisztikákkal egyetemben.

8. cikkely – Országos, európai és nemzetközi együttműködés

Az OKCS keresi az együttműködési lehetőségeket, és kooperációba kezd azokkal az országos, európai és nemzetközi intézményekkel és szervezetekkel, amelyek a kulturális és tudományos örökség védelmével és értékeinek megőrzésével foglalkoznak. Az OKCS különösen az iránt kötelezi el magát, hogy:

- az országos intézmények jelöljenek szakértőket, akik állandó résztvevői lesznek a meglévő munkacsoportoknak;
- a tagállamok tekintsék az OKCS-t és a Minerva-hálózatot hivatkozási pontjuknak a program bővülése és megújulása során.

Az OKCS azon fog munkálkodni, hogy erősítse az együttműködést az országos és európai programok között, hogy optimálissá válhasson a pénzforrások felhasználása, a bevált gyakorlat megosztása, és az új, közös kezdeményezések terjesztése.

Az OKCS különösen azt kéri az Európai Bizottságtól, hogy:

- az ebben a chartában kifejezett igények kielégítéséig tartsa fenn az OKCS és a Minerva támogatását,
- hivatkozzon az OKCS tevékenységére az európai kultúra támogatását célzó programjai kialakítása és megvalósítása során.

9. cikkely – Bővítés

A Minerva-hálózat támogatásával működő OKCS nyílt közösség. A bővítés során kettős megközelítést követ: egyrészt az új tagországokra, másrészt a civil társadalom új szektoraira irányul a figyelem. Az Európai Unió nemzetközi egyezményeinek keretében különösen a következő országok csatlakozása várható a programhoz: az új tagállamok, Oroszország, Izrael, a mediterrán országok, az USA és Kanada. A hálózat nyitott minden érdeklődő ország előtt. Különböző *együtműködési megállapodások* keretében a következő szektorokkal is kiépít majd kapcsolatokat:

- az üzleti és ipari magánszektoral, különös tekintettel a szoftver-, a média- és a tartalomiparra, valamint a szellemi tulajdonjog védelmével foglalkozó szervezetekre;
- az idegenforgalmi szektoral;
- az oktatási szektoral;
- a kutatási és az felsőoktatási szektoral.

10. cikkely – A jövő közös építése: a tudástársadalom élvonalában

A most létesülő online kulturális portálok nagyon fontos szerepet játszhatnak a mindenkit befogadó információs társadalom kialakulásában. E portálokat biztos alapokra kell felépíteni: a kulturális szektor jó minőségű, közösen működtethető webhelyeire, amelyeket az európai polgárok valódi igényeinek kielégítésére alakítottak ki. Sok-sok különböző, eltérő készségekkel, érdeklődéssel és gazdasági forrásokkal rendelkező szereplőnek kell azért a közös célért tevékenykednie, hogy a közösség érdeklődésére számot tartó, fenntartható szolgáltatás jöjjön létre. A megvalósításban a kulturális örökség összes szektorának együtt kell működnie, közös célok alapján és összehangoltan. Az OKCS-nak központi szerep jut majd ebben a folyamatban, azáltal, hogy ösztönzi és támogatja azokat a kezdeményezéseket, amelyek arra irányulnak, hogy:

- együttműködés kezdődjön az országos és regionális szolgáltatások között;
- ösztönözzék a más országokban és régiókban sikeres modellek használatát;

- a kultúra területén e-szolgáltatásokat alakítsanak ki, amelyek a tanulásban részt vevők, a turisták és a polgárok, valamint a kulturális és a kreatív ágazatok igényeit elégítik ki;
- transzeurópai kulturális és tudományos portálokat hozzanak létre, osztott rendszerekre alapozva.

Háttér

Politikai háttér

A következő programok és tevékenységek rendkívül fontosak lehetnek a charta sikerességéhez:

- az *eEurope 2002* (A nyilvános webhelyek és tartalmuk hozzáférhetősége) program célja, hogy az európai polgárok életük minden színterén online elérhető szolgáltatások révén részesülhessenek a digitális technológia nyújtotta lehetőségekből, élhessenek az előnyeivel;
- az *eEurope 2005* program célja, hogy ösztönözzék biztonságos szolgáltatások, alkalmazások és tartalom létrehozását, a széles körben elérhető széles sávú infrastruktúrára támaszkodva, annak a törekvésnek a jegyében, hogy „A múzeumok, könyvtárak, levéltárak és hasonló intézmények, amelyek fontos szerepet töltenek be az e-tanulásban, szintén kapcsolódhassanak a szélessávú hálózatokhoz”;
- az *Európai Parlament és a Tanács 2001. május 22-i direktívája*: „A szerzői jog és a kapcsolódó jogok bizonyos kérdéseinek harmonizálásáról az információs társadalomban” (2001/29/CE);
- *Liikanen európai uniós biztos felhívása* – a COM(2001) 529 dokumentumban – az Európai Bizottsághoz és a tagállamokhoz, hogy 2001 végéig fogadják el a Web Accessibility Initiative (WAI) irányelveket, amelyeket a World Wide Web konzorcium (W3C) fogalmazott meg;
- a *Tanács 2002. január 21-i határozata a kultúráról és a tudástársadalomról* (2002/C 32/01), amely felhívja az Európai Bizottságot és a tagállamokat, hogy segítsék elő az európai szintű együttműködést, továbbá az információk és a bevált gyakorlat megosztását; biztosítsák a digitális tartalmak hozzáférhetőségét az Európai Unió minden polgára számára; támogassák a kulturális webhelyekkel kapcsolatos minőségi kezdeményezéseket; valamint a Tanács 2002. január 21-i határozata A kultúra szerepéről az Európai Unió fejlődésében (2002/C 32/02), amely szintén utal a kultúra stratégiai szerepére;

- a Tanács 2002. június 25-i határozata A honlap emlékezetének megőrzéséről – a digitális tartalom megőrzéséről a jövő generációk számára (2002/C/162/02);
- az Európa Tanács 2003-at a *fogyatékosok évének* nyilvánította, és kiemelt kérdésnek tekinti a nyilvános webhelyek és tartalmuk hozzáférhetőségét;
- az Európai Unió most készül eddigi legjelentősebb *bővítésére*, ami a méretét és sokszínűségét illeti: 2004. május elsején a tagállamok száma 25-re nő.

Stratégiai háttér

Az itt ismertetett szükségletek kielégítése és az európai politikai előrelépés érdekében a következő lépésekre került már sor:

- 2001 áprilisában az európai országok képviselői Lundban találkoztak a sörös svéd elnökség és az Európai Bizottság égisze alatt, ahol elkötelezték magukat amellett, hogy örködni fognak a *Lundi alapelvek* eszméje felett a kulturális és tudományos tartalom digitalizálása során. Erre a célra létrehozták az országos főhatóságok képviselőinek állandó csoportját, amelyet a továbbiakban Országos képviselők csoportjának (OKCS) neveznek, továbbá kialakították a digitalizálási koncepciók és programok koordinációs mechanizmusainak megvalósítási keretét, amely a *Lundi akcióterv* nevet kapta.
- 2002 márciusában az Európai Bizottság támogatásával és az Olasz Kulturális Örökség és Tevékenységek Minisztériuma koordinálásával elindult a *Minerva* projekt, amely a *Lundi* akcióterv megvalósításának operatív kereteit adja, és az OKCS titkárságát működteti.
- 2003 áprilisában a *Minerva* pályázatot nyújtott be a *Minerva*-hálózat kibővítésére az újonnan csatlakozott tagállamokkal, valamint Oroszországgal és Izraellel, egy újabb, a *Minerva Plus* projekt keretében. A pályázatot a bizottság pozitívan értékelte, a projekt 2004 elején indul.

Ezek a tevékenységek együtt jelentik a charta alapvető háttérét. A charta célja, hogy népszerűsítse és támogassa azokat az elveket, amelyeket az országos képviselők és a *Minerva*-hálózat tagjai magukénak vallanak.

A jelenlegi helyzet

Némi előrelépés már történt az egymást követő elnökségek, az OKCS, a *Minerva* és az Európai

Bizottság jóvoltából. A minőség témakörét illetően a jelen charta elismeri a következő eredményeket, és támaszkodik rájuk:

- a *Brussels Quality Framework* (brüsszeli minőségi keretrendszer), amely az első hivatkozó dokumentumot jelenti;
- a *Principles for Quality Cultural Websites* (a jó minőségű kulturális webhelyek alapelvei), amely tíz pontban foglalja össze a polgároknak szánt kulturális webhelyek minőségi fejlesztésére megteendő lépéseket;
- a *Handbook for the Quality of Cultural Web Sites* (a kulturális webhelyek minőségi kézikönyve), amely az európai kulturális intézmények, különösen a kis intézmények számára szóló részletes kézikönyv;
- a *Conference on the Future of Digital Memory and Cultural Heritage* (a digitális emlékezet és a kulturális örökség jövőjéről) című konferencia (Firenze, 2003. október 16–17.);
- az *International Conference on the Quality for Cultural Web Sites* (a kulturális webhelyek minősége) című nemzetközi konferencia (Párma, 2003. november 20–21.).

A bevált gyakorlat és a tudásmegosztás témáját illetően a charta elismeri a következő eredményeket, és támaszkodik rájuk:

- *Handbook on Good Practices in Digitisation* (a bevált gyakorlat kézikönyve a digitalizáláshoz), amely összegyűjti azokat gyakorlati tanulságokat és már meglévő irányelveket, amelyeket a *Digitisation: what to do and how to do it* (digitalizálás: mi tegyünk és hogyan) című szemináriumon (Róma, 2003. október 29.) megvitattak;
- a *Minerva Knowledge Base* (*Minerva* tudásbázis) néven most fejlesztés alatt álló online szolgáltatás, amelyet az interneten tesznek elérhetővé a polgárok és a szakemberek számára: címek, dokumentumok, előadások, fórumok, hírlevelek, eseménynaptár szerepelnek benne – célja végső soron, hogy alapvető eszközt biztosítson a tervezett szakmai közösség létrehozásához;
- a *1st Progress Report of the National Representatives Group – Coordinating digitisation in Europe* (az OKCS első jelentése – a digitalizálás koordinálása Európában címmel), amelyet az OKCS 2003. június 26-i találkozájára állítottak össze, és a találkozón osztottak ki;
- a *1st Meeting of the European Networks for Culture* (az európai kulturális hálózatok első találkozája), amelyet 2003. október 30-án Rómában tartottak.

Az országok képviselői

AUSZTRIA: *Hans Petschar* – Österreichische Nationalbibliothek (Osztrák Nemzeti Könyvtár)

BELGIUM: *Isabelle Dujacquier* – Ministère de la Communauté française de Belgique (Belgium francia közösségének minisztere), *Debbie Esmans* – Ministerie van de Vlaamse gemeenschap (a flamand közösség minisztériuma részéről)

DÁNIA: *Christina Ertmann-Christiansen* – Cultural Heritage Agency (Kulturális Örökség Iroda)

EGYESÜLT KIRÁLYSÁG: *David Dawson* – Resource. The Council for Museums, Archives and Libraries (Resource. A múzeumok, levéltárak és könyvtárak tanácsa)

FINNORSZÁG: *Vesa Hongisto* – National Board of Antiquities (Régiségek Országos Testülete)

FRANCIAORSZÁG: *Jean-Pierre Dalbera* – Ministère de la Culture et de la Communication (Kulturális és Kommunikációügyi Minisztérium)

GÖRÖGORSZÁG: *Theodore Papatheodoru* – University of Petras, HPCLAB (Petras Egyetem)

HOLLANDIA: *Marius Snijders* – Ministry of Culture (Kulturális Minisztérium)

ÍRORSZÁG: *Anne Grady, Collins Barracks* – National Museum of Ireland (Ír Nemzeti Múzeum)

LUXEMBURG: *Frank Guy* – Ministry of Culture, Higher Education and Research (Kulturális, Felsőoktatási és Kutatásügyi Minisztérium)

NÉMETORSZÁG: *Monika Gagedorn-Saupe* – Institut für Museumskunde (Múzeumi Intézet), *Gerald Maier* – Landesarchivdirektion Baden-Württemberg (Tartományi Levéltári Igazgatóság, Baden-Württemberg)

OLASZORSZÁG: *Rossella Caffo* – Ministero per i Beni e la Attività Culturali (Kulturális Örökség és Tevékenységek Minisztérium)

PORTUGÁLIA: *Lidia Jacob* – Ministry of Culture (Kulturális Minisztérium)

SPANYOLORSZÁG: *Ana Álvarez Lacambra* – RED.ES (Ministerio de Ciencia y Tec. – Tudomány- és Technológiaügyi Minisztérium)

SVÉDORSZÁG: *Borje Justrell* – National Archives (Országos Levéltár)

[/http://www.minervaeurope.org/structure/nrg/documents/charterparma.html](http://www.minervaeurope.org/structure/nrg/documents/charterparma.html)

Fordította: Hegyközi Ilona

Az e-learning könyvtár: csak a tanulási források tárháza?

Bevezetés

Az új tanulási módszerek korai megoldásainak többsége szöveg alapú képzések elektronikus formában történő átadása volt. Ma már a megoldások túlléptek a nem elektronikus tananyagok duplikálásán és ezek online közvetítésén. A számos jelenlegi e-learning alkalmazás között van az online képzés, a távoktatás, tanulás témakör szerinti beszélgetésekkel vagy interaktív hirdetőtáblákkal, webalapú tananyagok, online feladatokat adó kurzusok, levelező tanfolyam stílusú, „olvasd és oldd meg” (read-and-test) programok stb.

Nem minden kutató és pedagógus ért egyet a tanulási módszereknek és környezeteknek elsősorban a tanulási folyamat lehetséges elembertelenítése miatt bekövetkezett változásaival. Mindazonáltal sok érv szól amellett, hogy az e-learning alkalmas a tanulási módszerek és tevékenységek választékának szélesítésére. Az informatika elképzelhető lehetőségeitől ösztönözve, a gazdasági vonatkozásokkal együtt jó néhány könyvtár döntött

az elektronikussá vagy részben elektronikussá válás mellett azért, hogy elkötelezzék magukat a fenntartható jövő mellett. Ezt a stratégiát azért fogadták el, hogy segítsenek a könyvtáraknak a hagyományos szolgáltatások kibővítésében, lehetővé téve olyan tevékenységeket, mint a könyvtár fizikai határain kívül található anyagokhoz való hozzáférés. Ez a stratégia megváltoztatta a könyvtár szemléletét, hogy az egy könyvre eső olvasók száma és az egy olvasóra jutó terület helyett az információközvetítés sebességére, a szükséges információhoz való hozzáférés megkönnyítésére stb. figyeljenek. Másfelől a számítógép és a hálózati technológiák fejlődése hozott rendkívül könnyű hozzáférést az információhoz, még az információs műveltséggel nem rendelkezők számára is. Ezek a technológiák nagy hatással vannak a tananyagok készítésére és használatára. A mai könyvtárak nem működhetnek úgy, mintha a nyomtatott és elektronikus anyagok passzív tárházai volnának. Tárolniuk kell a folyamatosan növekvő gyűjteményt, és fenntartani ehhez a hozzáférés lehetőségét, továbbá kettős szerepet kell játszaniuk a